

BOLALAR HIMOYASI: KELAJAKNI ASRASH YO'LIDA

Sitora Juraboeva Axroro qizi

Jurnalist

Annotatsiya: *Bolalar himoyasi har bir davlatning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi, chunki bolalar – har bir jamiyatning kelajagini belgilaydigan asosiy boylikdir. Ularning huquq va manfaatlarini himoya qilish, sog'lom va barkamol avlodni tarbiyalash har bir jamiyatning rivojlanishi uchun zaruriy shartlardan biri sanaladi.*

Kalit so'zlar: *bola, huquq, BMT, konvensiya, oila, ta'lim, fikr, ratifikatsiya, YUNESKO, deklaratsiya, ekspluatatsiya, internet.*

- 1. BOLALAR HUQUQLARI VA XALQARO ME'YORLAR**
- 2. BOLALAR HIMOYASINING ASOSIY JIHLTLARI**
- 3. BOLALAR HIMOYASI BO'YICHA AMALGA OSHIRILADIGAN CHORA-TADBIRLAR**

1.1 BOLALAR HUQUQLARI VA XALQARO ME'YORLAR

BMTning Bolalar huquqlari to'g'risidagi Konvensiyasi

Bolalar huquqlarini himoya qilish bo'yicha eng muhim va keng qamrovli hujjat bu **BMTning Bolalar huquqlari to'g'risidagi Konvensiyasidir**. Ushbu konvensiya 1989-yilda qabul qilingan bo'lib, unda quyidagi asosiy huquqlar kafolatlanadi:

- **Hayot huquqi:** Har bir bola yashash huquqiga ega.
- **Oila va tarbiya:** Bola o'z oilasi tarkibida o'sishi, ota-onalarining himoyasi va e'tiborini olish huquqiga ega.
- **Ta'lim olish huquqi:** Har bir bola sifatli va bepul ta'lim olish huquqiga ega.
- **Zo'ravonlikdan himoya qilish:** Bolalarni jismoniy, ruhiy va jinsiy zo'ravonlikdan himoya qilish zarur.
- **Erkin fikr bildirish huquqi:** Bola o'z fikrini erkin bayon qilish, uni himoya qilish huquqiga ega.

Konvensiyada bolalarning 54 ta moddasi orqali ular hayotining turli jihatlari qamrab olingan. Ushbu konvensiyaga 190 dan ortiq davlatlar qo'shilgan, shu jumladan, O'zbekiston ham 1992-yilda ushbu hujjatni ratifikatsiya qilgan.

Bolalar huquqlari to'g'risidagi xalqaro hujjatlar

BMTning Bolalar huquqlari to'g'risidagi Konvensiyasi bilan bir qatorda, bolalar himoyasini ta'minlashga qaratilgan boshqa xalqaro hujjatlar ham mavjud. Ulardan ba'zilari:

- 1. BMTning "Bolalar savdosi, fohishalikka va pornografiyaga qarshi" Protokoli:** Ushbu hujjat bolalarning jismoniy va jinsiy ekspluatatsiyaga qarshi himoyasini ta'minlash uchun qabul qilingan. Protokol bolalarning savdosi va jinsiy suiste'molliklardan himoya qilinishini ko'zda tutadi.

2. **BMTning Mehnat tashkiloti (ILO) Konventsiyalari:** 138 va 182-sonli

Konventsiyalar bolalarni mehnat ekspluatatsiyasidan himoya qilishga qaratilgan. Bu hujjatlar bolalarning majburiy mehnatga jalb qilinmasligi va xavfli ish sharoitlaridan himoyalanihini ta'minlaydi.

3. **BMTning "Oziq-ovqatga bo'lgan huquq" to'g'risidagi xalqaro pakti:** Ushbu hujjat bolalarning to'g'ri oziqlanish huquqini kafolatlaydi, chunki har bir bolaning to'yimli va xavfsiz oziqqa bo'lgan ehtiyoji qondirilishi kerak.

4. **YUNESKOning Ta'lim to'g'risidagi Deklaratsiyasi:** Bu hujjatda bolalarning bilim olishga bo'lgan teng huquqlari kafolatlanadi. Unda barcha bolalar millatidan, irqi yoki ijtimoiy kelib chiqishidan qat'i nazar, ta'lim olish huquqiga egaligi belgilangan.

Xalqaro tashkilotlar va bolalar huquqlari

Xalqaro miqyosda bolalar huquqlarini himoya qilish va ularning manfaatlarini ilgari surish bilan shug'ullanuvchi bir qator tashkilotlar faoliyat olib boradi. Ular qatoriga quyidagilar kiradi:

1. **BMTning Bolalar jamg'armasi (UNICEF):** UNICEF bolalarning asosiy huquqlarini himoya qilish va ularga sog'liqni saqlash, ta'lim, oziqlanish kabi sohalarda yordam ko'rsatish bo'yicha ishlaydi. UNICEF global miqyosda bolalarning turmush sharoitlarini yaxshilashga qaratilgan loyihalarni amalga oshiradi.

2. **YUNESKO:** Ta'lim, fan va madaniyat sohasida faoliyat yurituvchi ushbu tashkilot bolalarning ta'lim olish huquqini targ'ib qiladi va qo'llab-quvvatlaydi.

3. **Xalqaro Mehnat Tashkiloti (ILO):** ILO bolalar mehnatiga qarshi kurashda muhim rol o'ynaydi. U bolalarning mehnat huquqlarini himoya qiluvchi xalqaro me'yorlarni ishlab chiqadi va qo'llab-quvvatlaydi.

Milliy qonunchilik va xalqaro majburiyatlar

O'zbekiston Respublikasi bolalar huquqlarini xalqaro me'yorlarga muvofiq ravishda himoya qilish uchun milliy qonunchilikni takomillashtirmoqda. Bolalar huquqlari bo'yicha xalqaro hujjatlarni ratifikatsiya qilish orqali O'zbekiston o'z zimmasiga xalqaro majburiyatlarni oladi va ularni milliy qonunchilikka tatbiq etish orqali amalga oshiradi.

"Bola huquqlari to'g'risidagi qonun" va boshqa tegishli me'yoriy-huquqiy hujjatlar bolalarning huquq va erkinliklarini himoya qilishda muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, bolalarni zo'ravonlik va suiste'molliklardan himoya qilish uchun davlat tomonidan maxsus dasturlar va chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

2.1 **BOLALAR HIMOYASINING ASOSIY JIHLARI**

Bola huquqlari va ularni himoya qilish ko'plab sohalarni qamrab oladi. Quyida bolalar himoyasining asosiy yo'nalishlari keltirilgan:

1. **Sog'liqni saqlash va xavfsiz hayot**

Har bir bolaning jismoniy va ruhiy sog'lig'ini himoya qilish muhim. Tibbiy xizmatlarga erkin va teng imkoniyat yaratish, ular o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, oziqlanish va gigiyena qoidalariga rioya qilishning dolzarbligi oshirilishi kerak. Bolalar sog'ligini saqlash — kelajak avlodning mustahkam bo'lishi uchun zamin yaratadi.

2. **Ta'lim va rivojlanish**

Har bir bolaning sifatli ta'lim olish huquqi bor. Maktablar va ta'lim muassasalaridagi sharoitlarning yaxshilanishi, ta'lim jarayoniga innovatsion usullarni joriy etish hamda bolalarni o'qitishda tenglikka erishish dolzarb vazifalardan biridir. Sifatli ta'lim bolalarning kelajakda jamiyatga qo'shilishi va o'zlarini ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan rivojlantirishlari uchun asosiy vosita hisoblanadi.

3. **Zo'ravonlik va ekspluatatsiyaga qarshi himoya**

Bugungi kunda bolalarga nisbatan zo'ravonlik va ekspluatatsiya muammolari hamon mavjud. Ularni jismoniy, ruhiy va jinsiy zo'ravonlikdan himoya qilish har bir jamiyatning burchidir. Bunga qarshi kurashish maqsadida qonuniy chora-tadbirlarni kuchaytirish va bolalar bilan ishlashda maxsus usullarni qo'llash talab qilinadi.

4. **Oilaviy va ijtimoiy himoya**

Oila — bolalar tarbiyasi va rivojlanishining eng asosiy instituti. Har bir bola o'z oilasida mehr-muhabbat, e'tibor va himoyaga ega bo'lishi kerak. Kam ta'minlangan va ehtiyojmand oilalardagi bolalar uchun davlat tomonidan maxsus yordam dasturlari yaratilishi muhim. Bolalarning ijtimoiy himoyasini kuchaytirish maqsadida ijtimoiy xizmatlar tizimi samaradorligini oshirish kerak.

5. **Internet xavfsizligi va axborot madaniyati**

Bugungi kunda bolalar internetga keng imkoniyatlar bilan kirishadi. Ammo internetning xavf-xatarlari ham bor: kiberzo'ravonlik, zararli kontent va shaxsiy ma'lumotlarning xavfsizligi kabi muammolar. Shuning uchun, bolalarni internet xavf-xatarlaridan himoya qilish, axborot madaniyatini shakllantirish va ularni to'g'ri foydalanishga o'rgatish muhim vazifadir.

3.1 BOLALAR HIMOYASI BO'YICHA AMALGA OSHIRILADIGAN CHORA-TADBIRLAR

Davlat va jamiyat bolalar himoyasi uchun qator tadbirlarni amalga oshirishi kerak:

1. **Huquqiy asoslarni mustahkamlash**

Bolalar huquqlarini himoya qiluvchi qonunlarni yanada takomillashtirish, ularni amalda qo'llash tizimini samarador qilish zarur. Bunda davlat tashkilotlari, nodavlat tashkilotlar va xalqaro institutlar hamkorlikda ishlashi muhim.

2. **Jamoatchilikni xabardor qilish**

Aholining bolalar huquqlari va ularning himoyasi borasida xabardorligini oshirish, turli tadbirlar va aksiyalar o'tkazish orqali bolalarning huquqlarini himoya qilish masalasiga keng e'tibor qaratish zarur.

3. **Bolalar xavfsizligi uchun maxsus dasturlar**

Bolalarni kamsitish, zo'ravonlik va ekspluatatsiyadan himoya qiluvchi maxsus davlat dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish lozim.

Xulosa

Bolalar himoyasi – kelajagimiz himoyasi. Har bir bola teng huquq va imkoniyatlarga ega bo'lishi, sog'lom va xavfsiz muhitda voyaga yetishi, sifatli ta'lim olishi va jismonan ham, ruhan ham rivojlanishi kerak. Shu sababli, davlat, jamiyat va

oila birgalikda bolalar huquqlarini himoya qilishda faol ishtirok etishi lozim. Bolalar kelajakdir, kelajak esa ularning bugungi himoyasiga bogʻliq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. https://uza.uz/oz/posts/ozbekistonda-bolalar-himoyasi-boyicha-qanday-ishlar-amalga-oshirilmoqda_540288
2. <http://nhrc.uz/oz/news/m9675>
3. <https://tergov.uz/uz/childs/konventsija-o-pravah-rebenka>
4. <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2922>
5. <https://www.unicef.org/uzbekistan/uz/childrens-day-in-uzbekistan>
6. <https://uzbekistan.un.org/uz>
7. <http://pravacheloveka.uz/oz/news/the-child-is-a-mirror-of-the-nation>
8. https://uz.wikipedia.org/wiki/Bola_huquqlari_to%CA%BBg%CA%BBrisida_konvensiya
9. <https://lex.uz/docs/-6848811>
10. <https://advice.uz/oz/document/2675>
11. <https://www.unicef.org/uzbekistan/uz/bolalar-himoyasi>